

ЦІННОСТІ ГРОМАДЯНСЬКІ (CIVIL VALUES)– норми, установкита якості, притаманні громадянинові демократичного суспільства.

У «Стратегії державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та першочергові заходи щодо її реалізації», яка затверджена Указом Президента України (№212/2012), наголошено, що державна політика сприяння розвитку громадянського суспільства виходить, зокрема, з необхідності утвердження та забезпечення прав і свобод людини, гарантії яких закріплені у фундаментальних міжнародних документах (Загальній декларації прав людини, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та відповідних протоколах до неї, Міжнародному пакті про громадянські та політичні права, Міжнародному пакті про економічні, соціальні та культурні права, Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля, інших міжнародних документах у цій сфері).

Методологічною основою Концепції громадянської освіти та виховання є філософське вчення про фундаментальні закони розвитку людини та суспільства, зокрема закон зростання ентропії з урахуванням законів розвитку суспільства, внутрішніх відносин у суспільстві. Досягнення цілей громадянського виховання вимагає дотримання наукового підходу до організації цього процесу, тобто врахування об'єктивних закономірностей його перебігу, взаємодії системи чинників, що його детермінують (раціональність, об'єктивність, наукова картина світу).

Ефективність виховання громадянськості як особистісної характеристики визначається реалізацією у виховному процесі діяльнісного підходу. Особистість громадянина формується за умови його реального включення у діяльність, коли апробуються, перевіряються на практиці відповідні громадянські цінності.

Термін «цінність» пояснюється через такі явища, як «значущість» (М. Добринін, С. Рубінштейн), «життєва позиція» (Л. Божович), «особистісний смисл» (О. Леонтьєв, Г. Олпорт), «мотив» та «установка» (Б. Додонов), «потреби» (Е. Фромм). Способом встановлення цінності є оцінка, що передбачає порівняння, зіставлення об'єктів та їх властивостей, здатних задовольнити суб'єктивні потреби.

Громадянські цінності, громадянські знання, громадянські уміння є складовими громадянської компетентності. Громадянські цінності є загальнолюдськими,

демократичними, національними. Вони не залежать від класових інтересів, симпатій, уподобань, однакові для представників усіх класів і верств суспільства. Особливо яскраво виражені у світових релігіях. Головне місце в загальнолюдських цінностях посідають питання, пов'язані з моральними ідеалами особистості.

Загальнолюдськими цінностями в моралі виступають як сукупність певних загальних моральних вимог, так і логічна структура моральної свідомості людини, форма, в якій виражаються її уявлення. Ці моральні вимоги, пов'язані з найпростішими проявами людських взаємовідносин: допомагати людям у труднощах, виконувати обіцянки, говорити правду тощо. В усі часи так чи інакше засуджувалися жорстокість, пожадливість, боягузтво, лицемірство, підступність, заздрість, зарозумілість і заохочувалися сміливість, чесність, самовладання, великодушність, скромність. Водночас у різні часи неоднаково розуміли умови й межі застосування цих вимог і відносне значення моральних якостей, у них нерідко вкладали протилежний зміст.

Демократичні цінності визначають не стільки формальну належність людини до держави, політико-юридичний зв'язок із її структурами, скільки розвиненість соціальної свідомості й індивідуальної гідності, спроможність людини усвідомлювати власні інтереси і захищати їх зі знанням справи та з урахуванням інтересів усього суспільства.

Національні цінності – це система, якій властиві світоглядна і смисловизначальна функції. Аспекти формування національних цінностей: етичний (звернення особистості до вищих духовних цінностей, моральних феноменів Добра, Відповідальності, Совісті та ін., які співвідносяться з уявленнями про гуманістичний ідеал, зі сходженням людини до себе кращої. Оволодіння етичними знаннями, принципами співжиття і співробітництва); естетичний (пізнання особистістю через призму гуманістичних цінностей власної сутності, навколишньої дійсності; намагання досягти гармонії, краси внутрішнього «Я» та засад прекрасного у суспільстві. Відображення естетичних цінностей у формах і проявах власної культури життя, усвідомлення й реалізація своїх можливостей у створенні красивого); етнічний (прийняття особистістю етнічних цінностей, ідеалів, інтересів; становлення її етнічного самоусвідомлення, її самооцінка як носія цінностей нації; переживання почуття приналежності до етнічної спільноти, інтеріоризація її цінностей; захист і примноження цінностей етносу у власній життєдіяльності. Готовність до патріотичного вчинку, саможертвності); етатичний (дотримання особистістю основних

конституційних прав і свобод людини, волевиявлення до захисту суверенітету і розбудови держави. Кожен громадянин зобов'язаний бути патріотом і державником, уміти законним способом відстоювати свої права, інтереси, не порушуючи суспільної злагоди. Активна громадянська позиція, відродження історичної пам'яті); екзистенціальний (смыслобуттєве визначення – виявлення суті гуманістичного світогляду. Усвідомлення особистістю причетності до світу в усіх його проявах, досягнення унікальності власного життя і людства загалом. Створення самобутнього особистісного образу, розкриття у поведінці власних духовних основ. Співіснування, співтовариство, співпраця з іншими та на засадах гуманізму, свободи, відповідальності).

При формуванні змісту громадянської освіти та виховання необхідно дотримуватись: особистісно зорієнтованого підходу, за якого у центрі навчально-виховного процесу стоять інтереси людини; діяльнісного підходу, який визначає спрямування змісту громадянської освіти на розвиток уявлень і вмінь, що сприяють успішній соціальній активності особистості; конкретно-історичного підходу, який вимагає розглядати навчальний зміст в цілому, як історичну категорію, своєрідну модель конкретних вимог суспільства щодо підготовки молоді до життя та діяльності в даному суспільстві на певному етапі його розвитку.

Базовими принципами громадянської освіти та виховання є ті, що ґрунтуються на методологічних засадах розвитку громадянського суспільства, зокрема: принцип гуманізму означає пріоритетність ідеї прав і свобод людини, творчий розвиток особистості, виховання людської гідності, поваги до приватної власності; принцип демократичності означає виховання духу соціальної солідарності, справедливості, вміння конструктивно взаємодіяти із суспільством та приймати рішення; принцип зв'язку з практичною діяльністю передбачає пріоритетність для системи громадянської освіти та виховання умінь і дій; принцип зорієнтованості на позитивні соціальні дії означає спрямованість громадянської освіти та виховання на соціальні сподівання учнівської та студентської молоді; принцип наступності і безперервності означає поетапне, відповідно до вікових особливостей, розширення інформаційного, виховного, інструментального (практичного) обсягу системи освіти для демократії; принцип міждисциплінарності означає навчання і виховання громадянськості в процесі вивчення різних навчальних дисциплін; узгодження змісту навчальних програм із метою та завданнями громадянської

освіти; принцип культуровідповідності передбачає врахування у змісті громадянської освіти етнонаціонального, регіонального культурного і звичаєвого контексту, зв'язок шкільного та студентського колективу з місцевою громадою, участь у спільних із нею соціальних, культурних, природоохоронних акціях; принцип інтеркультурності, що передбачає інтегрованість української національної культури у контекст загальнодержавних, європейських і світових цінностей, у загальнолюдську культуру та ін.

Сучасний етап формування українського суспільства потребує передусім активізації громадянського виховання як основи соціалізації, розвитку особистості, здатної до демократизації суспільного життя на засадах рівності, взаємної відповідальності й почуття власної гідності. Виховання громадянських цінностей має допомогти молодим людям долати апатію, навчити здійснювати громадянську діяльність, розв'язувати соціальні проблеми.

Література

1. Бех І. Життя як цінність у культурно-виховній інтерпретації В. О. Сухомлинського / Іван Бех // Рідна школа. — 2007. — № 2. — С. 7—12.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. — К.— Ірпінь : ВТФ «Перун», 2004. — 1440 с.
3. Корінна Л. В. Старшокласники ліцеїв та гімназій України про громадянські цінності молоді / Л. В. Корінна // Теорія і практика формування громадянських цінностей старшокласників : зб. наук.-метод. праць ; за ред. Л. В. Корінної. — Житомир : Вид-во ЖДЦНТЕІ, 2004. — С. 38—47.